

Bůh je z Brna

Karel Fuksa o brněnské bohémě,
Arnoštu Goldflamovi,
Frantovi Kocourkovi,
Janu Novákovi, sobě a dalších

Jiří Kamen

mladá fronta

Bůh je z Brna

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.mf.cz
www.albatrosmedia.cz

mladá fronta

Jiří Kamen
Bůh je z Brna – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

**Bůh je
z Brna**

Bůh je z Brna

Karel Fuksa o brněnské bohémě,
Arnoštu Goldflamovi,
Frantovi Kocourkovi,
Janu Novákovi, sobě a dalších

Jiří Kamen

mladá fronta

Tři příběhy z „natačení“

Svatý František z Jevíčka

Můj blízký kamarád byl Franta Lízna. To byl ten jezuitskej kněz, kterej se staral o tu holku potom, co ji pustili z vězení, kde seděla za požár v Ústavu sociální péče v Měděnci. Renč podle tý události natočil „Requiem pro panenku“ ... Lízna kázal o politice, podepsal Chartu a pak seděl s Havlem a Šabatou a ještě s nějakým vrahem ve vězení na Borech v jedný cele. Chodil na svatý poutě do Fatimy, Santiaga de Compostela nebo města Chersonu na Krymu, tam to bylo ve stopách Cyrila a Metoděje. Na cestách nachodil tisíce kilometrů a roztrhal hodně bot. Jednou si koupil boty Mefisto. A jeho nadřízený ho pokárali, že to nejsou boty vhodný pro faráře. Von přijal romskou národnost, chtěl tak s Romama sdílet jejich osud. A pak za ním přišly babičky z jeho rodnýho Jevíčka a lamentovaly, Františku, maminka se zlobí, že seš tedka cigáň. Unikátní chlap to byl.

V Brně byl farářem u jezuitů. V kostele měl kasičku, kde bylo napsaný, že lidi maj do ní přispívat na potřebný. A tak si potřebný sami vzali ty příspěvky i s kasičkou. Franta se jenom usmál. Provázel mě po tom kostele, dole maj mumii ve skleněný rakvi. Je to páter Středa, kterej vedl studenty proti Švédům, když voblíhali Brno. Lízna mně říkal, že když je pěkný den a kostel je zavřenej, tak si lehne pod oltář a spí tam, a když se probudí, vidí ty anděly nad sebou a myslí si, že je v nebi. Byl to nekonvenční, ušlechtlej, ale i rebelskej člověk. A taky hravej a s pochopením pro bláznovství, který je v biblickým smyslu pod zvláštní duchovní ochranou.

Pak se stal vězeňským kaplanem na Mírově a my jsme tam s Goldflamem točili o kultuře ve vězení. Franta nám pomáhal, všechny ty vězně tam znal. Myslím si, že vedení věznice z něj nemělo úplně radost. A von zavolał vězně, Slováka, kterej zabil tři lidi sekerou. A Franta mu koupil ze svejch peněz televizi. Toho Slováka občas chytaly velký vzteky. Tak tu televizi rozmlátil. Goldflam říká: Pane Lízna, no ale nebudete mu kupovat další televizi, ne? A Lízna odpověděl: No zlobil jsem se na něho, to jo, ale už mu šetřím na novou.

A taky mně Franta naznačil, že když Kajínek utekl z Mírova, tak ho od těch hradeb vezl do Prahy. Ale samozřejmě jistý to není. Vlastně jen tak žertoval, ale na druhý straně znal zajímavý detaily toho útěku. On byl mimo kategorie, asi jako ten Emil Zátopek, o kterým budu ještě mluvit.

Proměny pouzdra na služební zbraň

Mluvil jste o tom, jak se v rozhlasě za normalizace nesměly vysílat 21. srpna nejen anglický nebo francouzský písničky, ale i opery, který neměly český libreto. Poněvadž třeba Komtur v Donu Giovannim mohl italsky zazpívat, že si jde pro Dona Giovanniho v srpnovej podvečer, a tak by se lidem připomnělo něco, na co všichni měli zapomenout. Jedenadvacátýho srpna se nesmělo v rozhlasě mluvit o srpnu a taky se muselo přeskakovat číslo 21. Vedení brněnský televize mělo jinej nápad. Ve výroční den srpnový invaze, tedy 21. srpna, měli zaměstnanci studia posílit službu na vrátnici, kde vedle vrátnýho s revolverem měl ten den sedět jeden další zaměstnanec. A při případným útoku kontrarevoluce by s vrátným hájili budovu. Jeden kolega se přihlásil a řekl, že by při tom útoku mohlo dojít ke střelbě a on nemá střelecký zkoušky,

a tak ze zákona na vrátnici nemůže. Ta námitka byla patřičná, vedení se leklo vlastního nápadu a posílení ostrahy budovy se nekonalo. Ten den jsem šel kolem vrátnice a všiml si, že vrátná má nějaký divný pouzdro na pistoli. Bylo hodně naditý. Vy tam máte snad kolt nebo granáty? zeptal jsem se. Vrátná pokynula, ať jdu blíž. Rozhlídla se. Vzduch byl čistej. Otevřela pouzdro na pistoli. Místo pistole tam měla pletení... Dráty jsem tam nenacpala, řekla. To bych musela mít futrál na kalašnikova. A kde máte revolver? ptám se. Zamčenej v šuplíku, mám strach, že by mohl třeba vystřelit a někoho zranit. Nabitej není, ale jistota je jistota.

Podivuhodné náhody zapisovače Jiřího Kamena

Pokaždé když píšu knížku, tak v nějakém okamžiku se ve mně probudí nějaký magnet. A ten začne přitahovat události, které s postavami té knížky nějak souvisí. Jsou to podivuhodné, řekl bych nečekané náhody a setkání. Asi v půlce sepisování této knihy jsem natáčel pro rozhlas rozhovor s výtvarnicí Janou Kasalovou, která slyšela v rozhlase můj pořad o Karlu Fuksovi. Janě Kasalové se při jeho poslouchání vybavil výjev z času jejích studií v Brně. Potřebovala si přivydělat a přes známého se s kamarádkou dostaly do brněnské televize, kde pro ženský magazín předváděly nové modely plavek. Jana byla a je vysoká štíhlá dívka, její kamarádka byla mnohem menší, zato s mocnějším poprsím. Jak vypadá teď, nevím, ale to stejně není důležité. V plavkách se procházely po pódiu a režisér Karel Fuksa jim ukazoval, jak se mají tvářit a jak se pro ženské vysílání České televize v Brně v plavkách pózuje. Stál u dívek a podle Jany si sám

se sebou vedl tichý rozhovor, jestli by se ty plavky líbily jeho ženě, zamýšlel se i nad jejich velikostí. Stejný monolog si vyslechla i druhá dívka, jenže dvoje plavky tak rozdílných velikostí nepřípadaly pro jednu ženu v úvahu. Režisér chtěl zřejmě plavkami potěšit dvě ženy. Představoval jsem si situaci na Brněnské přehradě, kdyby se potkaly dvě ženy ve stejných plavkách různých velikostí. Ženy, které se neznají, nebo naopak se znají velmi dobře, to už záleží na rafinovanosti dárku. Přinejmenším je určitě spojovalo pravidelné sledování ženského magazínu brněnské televize, protože ho režíroval KE. Asi za týden mi Jana Kasalová zatelefonovala, že mluvila se svou italskou kurátorkou českého původu Miroslavou Hájkovou, která Karla Fuksu zná. Oba byli členy brněnské bohémy. S Miroslavou Hájkovou jsem se sešel a rozmlouval s ní o šedesátých letech minulého století v Brně a doplnil jsem si mozaiku svých znalostí o Karlu Fuksovi o další střípky. A můj „objev“ paní Hájkové zase způsobil, že se s ní sešel po více než padesáti letech i KE. O dalších podivuhodných náhodách souvisejících s postavami této knihy, například o mém popíjení vína s hrabětem Haugwitzem na břehu Luganského jezera, se dočtete v následujících kapitolách.

Úvod aneb Chůze po kolibřících

„Ten Obilní trh je architektonicky situovaný podobně jako Getreidemarkt ve Vídni. Brno bylo vlastně děláno se zřetelem k Vídni,“ prohlásil skladatel Miloš Štědroň, když jsme vstoupili na inkriminované místo. Šel jsem s ním a Karlem Fuksou natáčet do Fuksova bytu na Obilním trhu pořad o básníkovi Ivanu Blatném a skladateli Pavlu Blatném.

„A místní okruh Koliště je taková malá kopie vídeňské Ringstrasse,“ pokusil jsem se naznačit, že i já něco vím o všudypřítomné inspiraci rakousko-uherské metropole v Brně.

„Stojíme u pamětní desky Ivana Blatného s jeho portrétem,“ zapojil se do rozhovoru znalec místních poměrů Karel Fuksa. „Básník tady žil v letech 1919–1948. Dům patřil jeho prarodičům, Klíčnickovým. Vlastnili optické závody v Český ulici. Po smrti rodičů a dědečka Ivánek optický podnik, kterej mimochodem dodnes existuje, zdědil. Někdy tam prodával. My jsme mu doma říkali Ivánek, poněvadž moji rodiče se s ním dobře znali. Vlastně v té optice toho asi moc neprodal, von totiž neuměl pracovat, podle mě ani jako prodáváč. Z okna té prodejny vyhlížel ženský.“

„Chodily tam za ním, aby jim podepsal své básnické sbírky,“ zastal se básníka Miloš Štědroň.

Od pamětní desky Ivana Blatného ke vchodu, ve kterém KF bydlí, je to pár kroků. V domě není výtah. Ve třetím patře, pod schody do podkrovního bytu, se náš hostitel zastavil.

„Bydleli jsme tady v nejvyšším patře. Jako kluk jsem si chodil hrát na půdu. Postavil jsem si tam z prken a starých trámů domeček. A když jsem byl starší, domeček jsem zboursal a udělal tam ateliér. A ten jsem nakonec rozšířil na

byt. Ale už při stavbě ateliéru jsem musel řešit problém: z posledního patra nahoru vedou hrozně prudký schody a na jejich konci byl jeden velikej schod, na kterej normální člověk nevylezl. Naštěstí kamarád, silák Franta Kocourek, uměl všechno vyřešit. Přidělal tři nové schody a bylo to vyřešený, jen ty nové schody jsou hodně vysoký a úzký. Takže když člověk stoupá nahoru, musí se držet zábradlí a provazů, jako na horách. Ale chodit se tam dá.“

Skladatel Miloš Štědroň souhlasí.

„Franta nejdřív k půdě vynosil v uhlířský krosně písek,“ pokračuje Karel Fuksa. „Pak cement, pod každou paži si dal jeden pytel a bral to po dvou schodech nahoru. Ani se nezadejchal. Byl nezníčitelný. Tenkrát, teda. V každým tom Frantovým novým schodu je takzvaný kolibřík ze železnýho profilu. Jsou to železobetonový schody. Vohejbání železnýho profilu kolem ruky nebo krku patřilo k jeho neoblíbenějším siláckejm výkonům. Ty útvary nebo artefakty, který takhle vymodeloval, se maj podobat kolibříkovi... podle Franty.“

„Podobného kolibříka má Franta Kocourek na svém pomníku v Řečkovících,“ podotkl skladatel.

„Hlavní je, že se na těch schodech zatím nikdo nezabil, akorát jednou tam spadla máma, ale nic se jí nestalo,“ konstatoval Karel Fuksa.

„Každý den se několikrát projdete po kolibřících v Kocourkových schodech. Kdo to doma má? Co je nahoře, je i dole, koukám, že další kolibřík visí nad schody u stropu... A ke všemu stále bydlíte na místě svého dětského domečku!“ pokusil jsem se shrnout vyprávění pana Fuksy. Ten se nadechl k dalšímu výkladu.

„Schody zvládl Franta Kocourek sám, ale přestavba půdy na ateliér a potom na byt, to bylo něco jinýho. Pomáhalo mi

tady osm režisérů, ne najednou samozřejmě, jeden polskej, druhý řeckej, třetí kambodžskej a zbytek byl vod nás. Režisérka Agnieszka Holland, studovala se mnou na FAMU, nad náma stála a radila. Vždycky tady bylo hodně lidí.“

Karel Fuksa uvařil čaj. Miloš Štědroň vykonal svůj rituál, oběhl byt a prohlédl si všechny obrazy, sochy, i skleněné artefakty, které v posledních letech Karel Fuksa vytváří. U velkých pláten Arnošta Goldflama s postavami bezmála v životní velikosti skladatel vyjádřil údiv nad jejich monumentalitou. Goldflam svá plátna vytvořil ve svém výtvarném období, které předcházelo období divadelnímu, v němž nejvíce proslul, a krylo se s roky, ve kterých u Fuksů bydlel.

Začal jsem nahrávat. Karel Fuksa a Miloš Štědroň mluvili o Goldflamově soše bratří Mrštíků s uřezanými hlavami, z otevřených krků rostly byliny, a o skladateli Pavlu Blatném. Věnovali jsme se i geniu loci Obilního trhu, který spoluvytvářel byt v domě číslo 7, kde bydlel adoptivní syn architekta Adolfa Loose Walter, funkcionalistická čekárna na tramvajové zastávce Obilní trh linky číslo 4 a také už neexistující truhlářská dílna někde na vnitřním dvorku domu č. 4, kam se prý chodil učit řemeslu Klement Gottwald.

Řeč byla také o Pavlu Řezníčkovi, surrealistovi, který napsal román „Hvězdy kvelbu“ o brněnské bohémě šedesátých let minulého století. V závěru knihy, po smrti brněnského demiurga, básníka Jana Nováka, ústřední postavy brněnské bohémy a Řezníčkovy knihy, události se vracejí do všedního koloběhu, což spisovatel mimo jiné naznačuje sentencemi: „Franta Kočička (Kocourek) si právě nechával štípat dřevo na hlavě... Karel Liška (Fuksa) bojoval svůj kalhotkový boj. „Když už jsou hózničky pod kolenama, tak už je vyhráno,“ říkával... Emil Katzelmacher (Arnošt Goldflam) usilovně tančil v klubu divadla brí Mrštíků s dámou o dvě

hlavy větší... Dáma měla mezi ňadry velkou bróži s ostrými výčnělky. Vášnivý umělec se tisknul čelem do ňader tak žádostivě, že si ho rozedral. Brož zde představovala ostruhu ňader: ostruhu, které bodaly koně – tanečníka.“

„Ivánek Blatný byl obdivovaný básník,“ vrací se k předmětu našeho setkání Karel Fuksa. „Hodně se kamarádil s Ortenem. Když Orten tragicky zahynul, Ivánka poprvé odvezli do nervového sanatoria. Byl to krasavec, měl podobnou vizáž i povahu jako Milan Kundera. Byli to dva zázrační básníci, ženy je pronásledovaly. Ale osobně se neznali, to mi řekl Milan Kundera, když jsem byl za ním v Paříži,“ dodal KF.

„O Ivanu Blatném se vyprávěly legendy. Slyšel jsem, že se občas doma opil s kamarády, pak otevřel okno a křičel: Všechny kurvy sem!“ zvolal Miloš Štědroň hlasem básníka Ivana Blatného, potom se rozpačitě usmál a rychle dodal: „Asi měl po alkoholu nostalgickou náladu.“

Představil jsem si, jak se Blatného svolávání holek v noci rozléhalo na Obilním trhu. A jaké reakce mohlo vyvolat. Ten křik nejspíš probudil rodiče Karla Fuksy, otec se otočil a spal dál. Matka byla chvíli vzhůru. Nakonec si řekla, že život s filmařem Janem Fuksou není až tak špatný. Soužití s básníkem by bylo asi o dost horší. Dvouletého Karla křičící básník neprobudil. Měl dobré spaní. Ivan Blatný po převratu v roce 1948 emigroval do Anglie.

Na konci šedesátých let KF Ivana Blatného navštívil v ipswichském blázinci. Vezl mu cigarety a kalhoty, dárky od Jana Šmardy, básníkovra bratrance.

„Mluvil krásnou češtinou. Dal jsem mu knížky od Skácela a Mikuláška, ale už ho to nezajímalo... V osmašedesátém se objevily úvahy, že by se Ivánek mohl vrátit na Moravu. Nedopadlo by to dobře. Ten jeho život u nás byla minulost, která pro něj přestala existovat. Pak jsme si psali. Posílal mi

básně. Jestli chcete, tak vám jednu přečtu, je o Vánocích na Obilním trhu,“ navrhl Karel Fuksa.

„S těmi kalhotami, to je zvláštní věc,“ řekl jsem. „V cizině s nimi mají čeští básníci problémy. Když jel František Halas poprvé do Paříže, půjčil mu svoje kalhoty divadelník a malíř Emil Artur Longen. Ale Halas byl podsaditý chlapík a Longen vysoký hubeňour, do jeho kalhot by se Halas nikdy nedostal. Dlouho jsem o tom přemýšlel. Nakonec jsem tu záhadu vyřešil. Mladý Longen vystupoval ve francouzské Provence jako klaun v cirkusu. V jednom čísle měl velké kalhoty, které mu pořád padaly. To byla ta legrace. A ty klaunské kalhoty půjčil Halasovi na cestu do Paříže... Není to pěkný obraz, František Halas v klaunských kalhotách jde po Paříži?“ Oba moji posluchači přikývli, že snad ano.

„Všiml jsem si, že tady máte obrázky od malíře a provažochodce Aloise Mikulky. Natáčel jsem s ním do rozhlasového pořadu o cirkusu. Vzdušní akrobati, klauni a kyklopské ženy na jeho obrazech mají cirkusové kořeny. Pane Fukso, máte rád cirkus?“

„V cirkusu vystupoval jako bubeník a klaun můj strýc Paňta...,“ odpověděl vyhýbavě KF. „Teď přečtu tu Ivánkovu vánoční básničku. Zapamatoval jsem si z ní úryvek: ... Už stojím sám a mohu všechno vidět / sníh venku přede svoje bílé příze / splývá před okny jak hříva na koni... To stačí,“ řekl Karel Fuksa a pokračoval ve svém líčení setkání s Ivanem Blatným v ipswichském blázinci.

„Seděli jsme spolu několik hodin. Nerozsvítili jsme, i když padalo šero. S odstupem času se mi zdá, že jeho tvář svítila. Recitoval střídavě česky a anglicky. Mezi těma veršema mluvil sám se sebou. ‚Nové básně nosím v hlavě, nechce se mi je psát na papír, tak si je musím opakovat dokola.‘ Po chvíli zase řekl: ‚Moderní umění není něco, co patří na

smetiště.' Pak na moji otázku, jestli něco nepotřebuje, odpověděl, že cigarety, i když kouří už jen čtyři denně. Chodí taky na pomfrity a kupuje si ovoce. Někdy jsem si nebyl jistej, kde končej verše a kde začíná normální promluva. ‚Anglie je drahá, budu muset sáhnout na své úspory.' A pak po dlouhý pauze, v úplný tmě, prohlásil, že by chtěl být se svojí matkou, ještě nenarozenej... Před Vánocema 1973 mi napsal: ‚Před dvěma nebo třemi roky, když jste mi poslal svůj krásný dopis, ve kterém jste mi vylíčil všechno, co dělají moji přátelé a známí, jsem se cítil tak špatně, že jsem myslel, že nebudu už nikomu psát. Ted' se vše změnilo. Píši dokonce básničky. Posílám vám jednu malou: Moravo / Skleněné zlatem ozdobené skříně z nitra růží / z kořenů fořt / vyhnanec jako já v smetišti hlodá rez, / v smetišti hlodá rez a v srdci hrůza nudy.“

Ve vlaku, ve kterém jsem se vracel z Brna do Prahy, jsem si na googlu doplňoval informace o Karlu Fuksovi. O jeho televizních dokumentech jsem věděl. Rozšířil jsem si znalosti o další poznatky týkající se Fuksových rolí: anonymní kulturní hybatel; insitní profesionál v oboru výtvarné umění; mystifikátor; cestovatel a věrný průvodce svých vnuků po světě. Ovšem nejvíce mě zaujala charakteristika: vyprávěč neuvěřitelných příběhů neuvěřitelných postav, ze kterých je nejméně uvěřitelná jedna postava, totiž on sám... KF osobně.

Mám před sebou práci na několik let, ale ta postava z půdního bytu mě přivedla k rozhodnutí stát se na pár měsíců zapisovatelem jejích příběhů.

Snídaně do postele a mikulášská punčocha za oknem

Naše matka skvěle vařila. A hlavně nás rozmazlovala, mě a bráchu. To musím přiznat. Maminka mi do šedesáti nosila snídani do postele, a to pro žádný moje manželství nebylo zdravý ani prospěšný. Manželky to neměly rády, podrývalo to jejich autoritu. Ale co naděláte? U maminky je nejlíp, to je jasný. Vlastně i teď snídám v posteli, většinou si tam snídani ale nosím sám... Máma mi taky dávala až do šedesáti za okno punčochu s mikulášskou nadílkou... Víte, měl jsem už vnoučata, ale ty snídaně v posteli a Mikuláš za oknem, to bylo tak pěkný, že z toho pak člověk žije zbytek života. Je pyšnej, že měl tak dlouhý mládí. Arnošt Goldflam to tak neměl, tomu umřela maminka brzy, v tom týdnu, když maturoval, protože vona byla v Polsku skoro celou válku schovaná se svou matkou a sestrou za skříní ve výklenku u nějakých Poláků, kterejm za to daly zlato. Měla z toho pak hrozný stresy, tak umřela brzo... Vlastně ta naše matka, když u nás Arnošt pár let bydlel, tak mu taky vařila, von si aspoň tak užil dobrý kuchyně, když už byla jeho máma mrtvá. Ona prej taky vařila výborně. Já ji ale nepoznal. Vona dělala haličský jídla, protože její rodina bydlela ve štetlu v Haliči. Arnoštova babička ani neuměla polsky, celej život mluvila jidiš. Pak skoro najednou všechny umřely, máma, babička a teta... ale to všechno Arnošt ve svejch knížkách má.

Moje maminka Kitty Fuksová napsala několik let před svojí smrtí vzpomínky. A tím nejlepším začátkem mého vyprávění bude úryvek z těch jejích vzpomínek.

Narodila jsem se 4. srpna 1922 na Masné ulici číslo 10 za asistence porodní báby paní Červinkové a dohledu doktora

Podhrázského. V jednom koutě pokoje se modlila za šťastné moje narození babička Hanna Wertheimerová, mojžíšského vyznání, a v druhém koutu babička Gustina Neradová, katolička, tato dobrá a rozšafná žena mě provázela životem až do roku 1948, kdy už měl můj syn Kája skoro dva roky. Na Masné ulici, kam se maminka přistěhovala po svatbě z lepší čtvrti, jsme bydleli do roku 1928, kdy se tatínek rozhodl přestěhovat se někam, kde je lepší vzduch než v přilehlých uličkách ulice Křenové, tam strávila babička život s dědečkem a celé Neradovo příbuzenství tam žilo. Maminka každý den putovala rušnou Křenovou na Koliště, pokud babička se mnou nešla do parku černovického blázince. Než nastal velký okamžik stěhování do té vzdálené končiny těch Černých polí, vzala mě babička, která k této neznámé čtvrti měla nedůvěru, za ruku a vydaly jsme se dnešní Slavíkovou na obhlídku terénu. Když jsme vyšlapaly kopec směrem od Lužánek, octly jsme se brzy na ulici zvané U dětské nemocnice a zastavily se na rohu ulice zvané Černopolní, kde měl svůj koloniální obchod kupec pan Helfer, velký dojem na mě udělal velký plakát firmy Schicht, na kterém pilní trpaslíci v červených čepicích prali prádlo, aby tak dokázali, jak účinně mýdlo s jelenem odstraňuje špínu z jejich pracovních oděvů. Když se babičce podařilo odtrhnout mě od toho poutače, pokračovaly jsme v cestě kolem pečlivě udržovaných rodinných domků a vilek, až jsme se zastavily u našeho nastávajícího nového domova, nevím, jak pohled na krásnou vilku s věžičkou působil na babičku, já jsem byla okouzlena a nedovedla jsem si vůbec představit, jakže v takovém skoro zámečku budeme bydlet. Brzy na to se babička musela smířit s faktem, že definitivně opustí proletářskou čtvrt svého mládí, a odstěhovala se s námi do Černých Polí. Jinak jí taky nic nezbyvalo, protože měla důchod padesát dva ko-

run, a byla tedy odkázána na svého syna. Když zemřel její manžel, můj dědeček, v roce 1913, začaly se takové sociální vymoženosti, jako byla vdovská penze, teprve zavádět, nikdy si ale nenaříkala. A z těch padesáti dvou korun, které brala jako podporu, dostal jednu korunu listonoš a jednu korunu já. Za jednu korunu bylo deset gumových hadů nebo čtyři bonbóny Rumko...

Vzpomínky mojí matky maj asi třicet stránek. Rozmnožil jsem je pro všechny moje děti, který se o to zatím nezajímaj, ale snad jednou budou. Když jsem si dělal svůj rodokmen, tak jsem našel informace, který jsem neznal, některý se zachovaly díky německým zákonům za protektorátu. Ty nařizovaly, že si člověk musel udělat svůj rodokmen tři generace dozadu.

Vila Tugendhat na dohled

Moje maminka se svejma rodičema a babičkou se tedy nastěhovali do vily Brandstätter, co byla kousek od dětské nemocnice, hned vedle parcely, kde brzo začali stavět proslulou vilu Tugendhat. Je to svah, který jde z Černejch Polí až dolů do Lužánek. Lužánky, to je velkej park. Kdysi tam bejvala jezuitská zahrada. Císař Josef II. tady zrušil jezuitskej klášter a zahradu, kde jezuiti meditovali o Bohu, a parcelu daroval městu Brnu, aby tam zřídilo veřejnej park. Byl to snad první takovej park v Evropě.

A tak moje matka jako děčko pozorovala, jak vedle jejich domu stavěj vilu Tugendhat. Pracovali tam český a italský dělníci. Příběh rodiny Tugendhatových zná každej. Za války tam sídlily kanceláře firmy Messerschmitt. Leteckej nálet zničil obrovský okna vyrobený z jednoho kusu skla, který pak už nikdo nedokázal udělat. Dvě okna byly venku, jedno bylo zasunutý, to jediný zůstalo.

Dílo zkázy po válce dokonali rumunský vojáci, kteří se ve vile utábořili a dovnitř vodili koně, aby pili vodu z těch nádhernejch van. Po válce byla ve vile ozdravovna, potom baletní škola. Do tý ozdravovny chodil jako děčko Goldflam. Až později vešlo ve světovou známost, o jak významnej barák se jedná. Z ulice moc zajímavěj není, až z druhý strany, ze zahrady, z podhledu, vám dojde, co je to za dům. Ta parcela patřila rodičům paní Tugendhatové. Dole stojí další vila. Jsou to dva pozemky. Spodní zahrada je veřejně přístupná, moje dcera se tam chodí učit a číst si... Líbí se jí tam.

Ale neřekl jsem podstatnou věc: Když po válce odešli Němci a tři dny bylo Brno otevřený město, tak jeden soused vedle toho domu, kde moje maminka a její rodiče a babička bydleli,

přelezl plot vily Tugendhat a zrekvíroval tam různé věci, například lustry, dokonce prý kulečnickovej stůl. A nožem z obrovskýho sofa vyřízl velký kus kůže a svejm dcerám z toho nechal udělat boty. Záměrně neříkám jeho jméno, protože žijou jeho potomci.

Nutno říct, že největší škody se udělaly v 60. letech, kdy vilu rekonstruovali a vyndali různé vybavení jako vypínače, zařízení koupelny. Ty škody byly možná větší než ty, který způsobila válka. Už při další rekonstrukci ty věci, který byly v 60. letech odstraněný, sháněli zase nazpátek. A taky kupovali předměty, který ten dobrej pan soused po válce ukradl a rozprodal.

Dlouhé skoky malého tanečníka a alsaský hantec

Maminčin tatínek pracoval v pojišťovně, maminka byla doma a babička se jim starala o všechno, co se týkalo domácnosti... Manželka majitele domu paní Brandstätterová byla za svobodna Psotová, sestra Ivo Váni Psoty, slavného tanečníka, baletního mistra a choreografa, kterej ač malý postavy, dělal hrozně dlouhý skoky.

Byl to kamarád Bohuslava Martinů a jeho příznivci o něm mluvili jako o Mozartovi baletu a tance. Nechal si v Brně od architekta Františka Kalivody postavit funkcionalistickou vilu ve vilové kolonii Pod Vodojemem. Psotova vila vstoupila do dějin moderní architektury. Ve Francii se stal členem a brzo sólistou ruské baletní skupiny Ballet Russe de Monte Carlo, která navazovala na slavnou skupinu Sergeje Ďagileva. O jeho neuvěřitelné taneční technice a abnormálních skocích, ale i o Psotově úspěchu v milostném životě: přebral řediteli souboru, plukovníkovi de Basil, jeho manželku Ninu Lvovnu Voskresenskou de Basil, psal tisk na celé zeměkouli. S Ninou se pak vrátil do Brna, kde se s ní oženil. Rok před válkou uvedl v Brně ve světové premiéře balet Sergeje Prokofjeva „Romeo a Julie“. Sám se ujal choreografie představení a role Romea.

Za války odešel znovu do ciziny. Získal tentokrát angažmá v newyorské Metropolitní opeře a pak sbíral vavříny v Latinské Americe.

Velkej podíl na Psotově kariéře měla jeho maminka. Byla z Alsaska a neuměla dobře německy ani francouzsky, mluvi-

la alsaským dialektem. Alsasko, jak známo, to šlo z Německa do Francie a zase nazpátek, a dokonce i slavný francouzský cyklista Thomas Voeckler se čte Vachler a Vekler. Oni se cejtí takový svébytný... jak my Moraváci... ale nikdy nebyli samostatný. Ta alsaština se nelíbí Francouzům, těm zní německy, Němci v ní zase slyšej moc francouzštiny. Takže bejt Alsasem není vůbec lehký.

A ta maminka Iva Váni Psoty Anna zůstala Alsasankou, i když v Alsasku už dávno nežila, česky uměla jen dávat povely služce. Alsasky mluvila i ve své taneční škole, tam to asi tolik nevadilo. Dneska v Alsasku mluví alsasky jenom starý lidi. Ale dětem, když zloběj, tak všichni, starý i mladý, nadávaj alsasky.

Po válce se Psota vrátil do Brna. Zemřel ve čtyřiačtyřiceti na mozkovou mrtvici, když se jako šéf baletu Národního divadla v Brně pohádal s baletním sólistou Viktorem Malcevem.

Na žádost současných majitelů byla nedávno sňata tanečnickova pamětní deska z jeho brněnské Psotovy vily. Mramorová pamětní deska na budově divadla v brazilském Saõ Paulu naštěstí zůstává na svém místě. A podle zpráv v tisku, které jsem neověřoval, v jedné švýcarské bance spí Psotovo konto. Tanečník si ho založil zřejmě v době svého latinskoamerického působení v Teatro Colón v Buenos Aires.

Silná čtyřka a její smutný konec

V tom domě, kde moje matka bydlela, se scházela takzvaná Silná čtyřka. To byli čtyři kluci, kteří i přes své mládí spolupracovali se známým profesorem Karlem Absolonem, co našel Věstonickou Venuši a odhaloval tajemství Moravského krasu. Kluci se o kras zajímali. A jednou přes zákaz do jeskyní v krasu vlezli a chytili je tam. Absolon je nejdřív nechal proháňet lesním personálem, a když za ním přišli domů, vyhodil je. Nakonec přece jenom uvěřil, že to myslej vážně, a začal jim dávat lehčí úkoly, starali se o osvětlení a třeba provazový žebříky. Osvědčili se a dostali lejtstro, že je lesní úřady mají podporovat a nepronásledovat. A to už v krasu fotografovali, zakreslovali mapy, sondovali průchody. Dotáhli to až na průzkumnou skupinu, o který sám Absolon mluvil jako o „Silný čtyřce“. Jejím nejzávažnějším úkolem bylo hledání cest, kudy se říčka Punkva dere na povrch.

Kdo tvořil tu „Silnou čtyřku“? Především Karel Tunal Divíšek, otec herečky Niny Divíškové a keramičky Tamary Divíškové a manžel Elmarity Divíškové. Pak tam byl inženýr Vladimír Brandstätter, syn paní Brandstätterových, důlní inženýr Jan Suchánek a elektroinženýr Vladimír Ondroušek. Paní Elmarita Divíšková mně vyprávěla legendu, že v kaňonu Suchý žleb v Moravském krasu ty čtyři kluci, co dřív lezli na černo do jeskyní, potkali starou cikánku. Ten den lilo jako z konve, foukal vítr, jak v nějakém hororu. Kluci cikánku nepozdravili nebo co a vona jim zahrozila pěstí a řekla, že profesor Absolon je všechny čtyři přežije, a to se taky stalo. Jan Suchánek zahynul při bombardování Brna, inženýra Brandstättera moje prababička Augusta našla oběšeného na zahradě před domem.